Damjan Tatić
Centar za samostalni život invalida
Beograd

KONVENCIJA UN O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM

Rezime: Nacrt Konvencije o promovisanju i zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom trenutno je najznačajniji dokument u oblasti ljudskih prava kojim se Ujedinjenje nacije bave. Na inicijativu Meksika u decembru 2001. godine Generalna skupština UN osnovala je Ad hoc komitet koji će izraditi nacrt Konvencije. Komitet je do sada održao 4 sesije. Početkom 2004. godine Radna grupa eksperata Ad hoc komiteta izradila je tekst nacrta o kojem državne delegacije i posmatrači u Ad hoc komitetu trenutno pregovaraju. Nacrt Konvencije počiva na načelima poštovanja dostojanstva i prava osoba sa invaliditetom da odlučuju o svom životu, nediskriminacije, punog učešća osoba sa invaliditetom u svim sferama društvenog života na ravnopravnim osnovama sa ostalim građanima, poštovanja invalidnosti kao dela ljudske raznovrsnosti, pružanja jednakih mogućnosti osobama sa invaliditetom, rodne i polne ravnopravnosti. Nacrt predviđa obaveze država da izmene ili ponište pravne akte koji nisu u skladu sa Konvencijom, zabrane diskriminaciju po osnovu invalidnosti ustavnim aktima i da donesu odgovarajuće anti-diskriminacijsko zakonodavstva. Države treba da uključe pitanja koja se tiču osoba sa invaliditetom u glavne tokove ekonomskog planiranja i politike, da se o svim pitanjima konsultuju sa predstavnicima osoba sa invaliditetom i da odmah osiguraju ostvarivanje političkih prava osobama sa invaliditetom, dok će se ekonomska i socijalna prava ostvarivati u skladu sa maksimalnim raspoloživim resursima svake države. Srbija i Crna Gora ozbiljno shvata rad na nacrtu ove Konvencije, angažujući eksperta iz invalidskog pokreta u svojoj delegaciji u Ad hoc komitetu.

Ključne reči: Konvencija o promovisanju i zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom, Ad hoc komitet UN, ljudska prava osoba sa invaliditetom, dostojanstvo osoba sa invaliditetom, nediskriminacija, razumne adaptacije, jednake mogućnosti, pristupačnost, invalidski pokret

Osobama sa invaliditetom pripadaju sva ljudska prava i osnovne slobode predviđene opštim instrumentima međunarodnog javnog prava o ljudskim pravima, kao što su Univerzalna deklaracija o pravima čoveka i paktovi o građanskim i političkim, odnosno ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Ipak, ni jedan od pomenutih akata izričito ne zabranjuje diskriminaciju po osnovu invalidnosti prilikom ostvarivanja prava garantovanih dotičnim aktom. Doduše, neki od teoretičara, kao i Specijalni izvestilac UN za nadzor nad sprovođenjem Standardnih pravila, tumačili su izraz "druga bitna lična svojstva" iz članova 2 Univer-

zalne deklaracije i međunarodnih paktova o pravima, koji zabranjuju osnove za diskriminaciju u ostvarivanju zagarantovanih prava, tako da ona obuhvata i invalidnost. No, osobama sa invaliditetom u praksi su uskraćivana prava garantovana međunarodno-pravnim aktima i one su se suočavale sa diskriminacijom.

Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je u decembru 1993. godine Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti koje se pružaju osobama sa invaliditetom. Standardna pravila UN predstavljaju veliki korak napred u borbi za ravnopravnost osoba sa invaliditetom. Prevashodno, Standardna pravila predstavljaju političke smernice za razvoj mera koji će omogućiti uključenost osoba sa invaliditetom u sve sfere društvenog života na osnovama ravnopravnosti. Ona se prvenstveno bave ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, mada se Pravilo 5 o pristupačnosti odnosi na slobodu kretanja i slobodu izražavanja i informisanja, a Pravilo 12 odnosi se na slobodu veroispovesti. Standardna pravila predstavljaju moralnu i političku, ali ne i pravnu obavezu za države koje su ih izglasale, ili su im pristupile (poput SRJ, koja je to učinila 1995. godine). Doduše, ako ih dovoljan broj država sprovodi sa namerom da stvori pravno obavezujuće norme, Standardna pravila mogu postati deo međunarodnog običajnog prava. S obzirom na to da je više od 40 država tokom poslednje decenije usvojilo zakone u koje je unelo elemente Standardnih pravila, može se reći da ona jesu postala deo međunarodnog običajnog prava. Do ovakvog zaključka došao je i Specijalni izvestilac za nadzor nad sprovođenjem Standardnih pravila UN. Ipak, međunarodni invalidski pokret insistirao je na donošenju pravno obavezujuće konvencije kojom bi se garantovala kako ekonomska, socijalna i kulturna, tako i politička prava osoba sa invaliditetom.

U decembru 2001. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija konsenzusom je usvojila rezoluciju 56/168, kojom je formiran Ad hoc komitet za razmatranje predloga nacrta Sveobuhvatne i integralne konvencije o zaštiti i promovisanju prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom. Do leta 2003. godine Ad hoc komitet održao je 2 sesije, a veći broj članica UN podneo je predloge nacrta konvencije – Meksiko, Venecuela, EU, Kina, Indija i drugi. Radi efikasnijeg rada, Ad hoc komitet je u junu 2003. doneo odluku o formiranju Radne grupe eksperata koja će proučiti sve ove predloge i sačiniti tekst nacrta o kome će članice Ad hoc komiteta dalje pregovarati. U januaru 2004. godine Radna grupa razmotrila je sve do tada prispele predloge, sačinila Nacrt Konvencije i uputila ga Ad hoc komitetu, koji je počeo razmatranje Nacrta na svom 3. zasedanju u maju 2004. Članice komiteta nastavile su pregovore o tekstu Nacrta na 4. zasedanju od 23. avgusta do 4. septembra 2004. S obzirom na to da je tokom pregovora postignuta preliminarna saglas-

nost samo o nekim od ključnih odredaba teksta Konvencije – o načelima na kojima se ona zasniva, delu člana koji uređuje opšte obaveze država potpisnica i delu člana o nediskriminaciji ravnopravnosti osoba sa invaliditetom, Ad hoc komitet nastaviće rad na tekstu Nacrta Konvencije tokom 2005. godine.

U radu Ad hoc komiteta mogu učestvovati sve države članice Ujedinjenih nacija (do sada je to pravo aktivno koristilo stotinak država), posmatrači, predstavnici organa i agencija UN, predstavnici nacionalnih ustanova za ljudska prava i nevladine organizacije akreditovane pri UN (prevashodno organizacije osoba sa invaliditetom, ali i druge NVO koje se bave ovim osobama). U skladu sa motom međunarodnog invalidskog pokreta "Ništa o nama bez nas", preporučeno je da državne delegacije u svoje redove uključe osobe sa invaliditetom. Srbija i Crna Gora jedna je od članica UN koja je izuzetno ozbiljno pristupila radu na nacrtu Konvencije, što je, između ostalog, i rezultat velikog angažovanja invalidskog pokreta u Srbiji. Srbija i Crna Gora bila je jedna od 30 zemalja sveta (i jedna od tri istočnoevropske članice UN) čiji je ekspert učestvovao na zasedanju Radne grupe u januaru, kada je pripremljen Nacrt Konvencije koji je prosleđen Ad hoc komitetu. Delegacija Srbije i Crne Gore imala je zapaženu ulogu na 3. i 4. zasedanju Komiteta.

U radu Ad hoc komiteta iskristalisala su se dva donekle oprečna stava. Sve države članice i ostali učesnici na zasedanju Ad hoc komiteta slažu se da Konvencijom treba urediti ljudska prava osoba sa invaliditetom. Ipak, neke od zemalja u razvoju smatraju da se Konvencijom mogu redefinisati već postojeća opšta prava za osobe sa invaliditetom, koja su garantovana važećim instrumentima međunarodnog javnog prava o ljudskim pravima. Ovaj koncept zemlje u razvoju su povezivale sa konceptom međunarodne saradnje, što bi u praksi značilo da bi razvijene zemlje pružale finansijsku pomoć zemljama u razvoju kako bi one ostvarivale prava svojih stanovnika sa invaliditetom propisana Konvencijom. Razvijene zemlje, s druge strane, odlučno insistiraju da je svrha Konvencije propisivanje mera kako bi osobe sa invaliditetom efikasno ostvarivale sva prava koja im već pripadaju po međunarodnom pravu, a ne definisanje nekih novih prava.

Imajući u vidu aktuelnu spoljnopolitičku orijentaciju Srbije i Crne Gore, ekspert naše zemlje u Radnoj grupi i delegacija u Ad hoc komitetu rukovodili su se pre svega stavovima EU, koja je ponudila kvalitetan predlog nacrta Konvencije. Delegacija Srbije i Crne Gore podržavala je i kvalitetne predloge drugih delegacija, kao što su Novi Zeland, Kanada, Meksiko, Australija, Južna Afrika, kao i predloge nekih nevladinih organizacija, poput Svetske federacije gluvih i Mreže žrtava nagaznih mina.

Tokom dve sesije Ad hoc komiteta u maju/junu i avgustu/septembru 2004. vođena je iscrpna rasprava o članu 1. Nacrta Radne grupe, kojim se uređuje svrha Konvencije. Na kraju rasprave predsedavajući je predložio formulaciju teksta koja je obuhvatala većinu predloga i glasila "Svrha Konvencije jeste da promoviše, zaštiti i osigura puno uživanje prava i sloboda osoba sa invaliditetom, njihovog dostojanstva i ravnopravnog učešća u društvu". O ovom predlogu delegacije će se izjasniti na sledećim sesijama Komiteta.

Priličan stepen saglasnosti među učesnicima sesija Ad hoc komiteta postignut je oko člana 2. Nacrta, kojim se uređuju načela na kojima će se Konvencija zasnivati. Ta načela su poštovanje dostojanstva i prava osoba sa invaliditetom da odlučuju o svom životu, nediskriminacija, puno učešće osoba sa invaliditetom u svim sferama društvenog života na ravnopravnim osnovama sa ostalim građanima, poštovanje invalidnosti kao dela ljudske raznovrsnosti, pružanje jednakih mogućnosti osobama sa invaliditetom, rodna i polna ravnopravnost. Zemlje u razvoju insistirale su da i međunarodna saradnja bude jedno od načela na kojima će se Konvencija zasnivati, ali razvijene zemlje izrazile su priličan stepen rezerve.

S obzirom na to da je u Radnoj grupi i na zasedanjima Ad hoc komiteta bilo dosta razmimoilaženja o potrebi postojanja posebnog člana o definicijama, dogovoreno je da se o ovom pitanju, koje je bilo uređeno članom 3. Nacrta Radne grupe, ponovo raspravlja kada se usaglasi ostali deo Konvencije. Slično rešenje usvojeno je i u pogledu pitanja punog naziva Konvencije, njene strukture, preambule i mehanizma za nadzor nad sprovođenjem (član 25. Nacrta Radne grupe).

Članom 4. Nacrta Konvencije uređene su opšte obaveze država potpisnica. Propisana je čitava lepeza mera koje države treba da preduzmu kako bi osigurale puno i ravnopravno uživanje svih ljudskih prava od strane osoba sa invaliditetom. Treba izmeniti ili poništiti pravne akte koji nisu u skladu sa Konvencijom, preduzeti mere radi uklanjanja običaja suprotnih Konvenciji. Neophodna je zabrana diskriminacije po osnovu invalidnosti u ustavnim aktima država potpisnica i donošenje odgovarajućeg anti-diskriminacijskog zakonodavstva. Da bi se zadovoljile aspiracije zemalja koje insistiraju na međunarodnoj saradnji, u član 4. Nacrta uneta je formulacija iz Konvencije o pravima deteta, da će se ekonomska, socijalna i kulturna prava ostvarivati uz maksimalnu upotrebu resursa kojima država raspolaže, a po potrebi i u sklopu međunarodne saradnje. S druge strane, politička i građanska prava sprovodiće se odmah.

Tokom 4. sesije Ad hoc komiteta učinjen je napor da se tekst Nacrta dotera, učini preglednijim i da se nepotrebna preklapanja delo-

va teksta Nacrta Radne grupe izbegnu. Tako su široku podršku dobili predlozi o objedinjavanju u članu 4. odredbi o razvoju istraživanja novih tehnologija, koja se ponavlja u članovima 13. (o slobodi izražavanja i komuniciranja), 19. (o pristupačnosti), 20. (o ličnoj mobilnosti) Nacrta, kao i odredbi o obavezi države da konsultuje organizacije osoba sa invaliditetom, koja se ponavlja u pojedinim stavovima članova 5. (o podizanju nivoa svesti), 6. (o prikupljanju podataka i statistici), 18. (o učešću u političkom i javnom životu), 19. (o pristupačnosti) i 21. (o zdravstvenoj zaštiti i rehabilitaciji).

Pitanja podizanja nivoa svesti društva o osobama sa invaliditetom i borbe protiv negativnih stereotipova i predrasuda o ovim osobama uređeno je članom 5. Nacrta Konvencije. Svi učesnici zasedanja Ad hoc komiteta složili su se o suštini ovog člana, no postojale su razne varijacije u pogledu samih formulacija, koje još uvek nisu usaglašene.

Članom 6. Nacrta Konvencije uređena je materija prikupljanja podataka i statistike. Na ovom članu posebno su insistirale latinoameričke zemlje poput Meksika, Kolumbije, Kostarike, kao i neke afričke zemlje u razvoju. Razvijene zemlje, pre svih EU, izrazile su tokom zasedanja Radne grupe u januaru ozbiljne rezerve i brigu da bi prilikom prikupljanja podataka o osobama sa invaliditetom moglo doći do kršenja prava na privatnost tih lica. Ipak, tokom 3. i 4. zasedanja Ad hoc komiteta i razvijene zemlje su prihvatile unošenje teksta koji bi sadržao garancije za zaštitu privatnosti i sprečavanje zloupotrebe podataka, a predloženo je da se ovaj član unese pored člana o mehanizmima sprovođenja i nadzora nad sprovođenjem Konvencije. Rasprava o ovom članu Nacrta nastaviće se na sledećem zasedanju Ad hoc komiteta.

Po opštoj oceni učesnika zasedanja Ad hoc komiteta, članovi 4. i 7. Nacrta Radne grupe čine srž Konvencije. Član 7. Nacrta uređuje ravnopravnost i nediskriminaciju osoba sa invaliditetom. Države treba da osiguraju jednakost pred zakonom za sve osobe sa invaliditetom, zaštite ih od diskriminacije i preduzmu mere kako bi im osigurale *razumne adaptacije* ("reasonable accomodation") u svim sferama. Nacrt sadrži zabranu kako direktne tako i indirektne diskriminacije, no države potpisnice još nisu uspele da usaglase opšteprihvatljivu definiciju indirektne diskriminacije. S druge strane, postignut je zavidan nivo saglasnosti oko razumne adaptacije – mera koje treba preduzeti kako bi se osobama sa invaliditetom osiguralo da pod jednakim uslovima uživaju sva prava, a koje neće predstavljati nesrazmeran teret.

Članom 8. Nacrta Konvencije ponovo je potvrđeno neotuđivo pravo na život osoba sa invaliditetom. Pošto je o ovom pitanju u Radnoj grupi vođena dosta intenzivna rasprava, Nacrt je sadržao relativno kra-

tak tekst. Više zemalja u razvoju predložilo je da se tekst proširi odredbama o zaštiti osoba sa invaliditetom u uslovima prirodnih nepogoda i oružanih sukoba, no ovi predlozi nisu dobili bezrezervnu podršku mnogih delegacija.

Materija priznanja jednakih prava i poslovne sposobnosti osoba sa invaliditetom uređena je članom 9. Nacrta Konvencije. Ključna sporna pitanja bila su priznavanje pune poslovne sposobnosti svim osobama sa invaliditetom bez ikakvih izuzetaka i pružanje asistencije tim osobama prilikom ostvarivanja poslovne sposobnosti. Uprkos naporima nekih NVO da se usvoji koncept pune i bezuslovne poslovne sposobnosti, državne delegacije su smatrale da je neophodno poći od pretpostavke poslovne sposobnosti, ali da postoje neki slučajevi kada osobe sa invaliditetom mogu biti lišene poslovne sposobnosti, u zakonski uređenoj proceduri i uz pravne garancije. Tokom 4. zasedanja Ad hoc komiteta postignut je zavidan nivo saglasnosti o spajanju tekstova koje su predložili EU i Kanada. Predlog EU polazi od pretpostavke poslovne sposobnosti osoba sa invaliditetom, ali ova se ipak, u zakonom predviđenim slučajevima i u odgovarajućem postupku, uz pravne garancije, može oduzeti. Kanadski predlog dalje elaborira koncept asistencije licima sa invaliditetom u ostvarivanju poslovne sposobnosti, kad se za tim ukaže potreba.

Članom 10. Nacrta Konvencije uređeno je pitanje slobode i bezbednosti osoba sa invaliditetom. Poseban akcenat stavljen je na pitanje protivpravnog lišavanja slobode, pravnih garancija i kompenzacija u takvim slučajevima, kao i pitanje protivpravnosti prisilne institucionalizacije osim u slučajevima propisanim zakonom, na čemu je EU insistirala. Većina učesnika zasedanja podržala je Nacrt sačinjen od strane Radne grupe.

Zaštita osoba sa invaliditetom od torture, nehumanog, degradirajućeg postupanja i kažnjavanja uređena je članom 11. Nacrta Konvencije. Pomenutim članom posebno je apostrofirana zaštita osoba sa invaliditetom od sprovođenja eksperimenata nad njima, bez slobodnog i informisanog pristanka tih osoba. Akcenat u ovom članu stavljen je na zaštitu od postupanja koje prema osobama sa invaliditetom sprovode nosioci javnih ovlašćenja. Članom 12. uređena je zaštita osoba sa invaliditetom od nasilja i zloupotrebe, pri čemu se polazi od pretpostavke da nasilje potiče od lica koja ne postupaju u okviru službenih ovlašćenja. Državne delegacije u Ad hoc komitetu su se u načelu složile sa suštinom člana 12, no veći broj delegacija predložio je izmene samog teksta kako bi nacrt ovog člana Konvencije bio što precizniji i fokusiraniji. EU je predložila skraćivanje teksta i unošenje odredbi o nezakonitosti nasilnih medicinskih intervencija prema osobama sa invaliditetom, osim u

slučajevima koji su predviđeni zakonom, uz poštovanje najboljeg interesa osoba sa invaliditetom. Takođe je predvidela preduzimanje mera protiv onih koji počine nezakonite nasilne intervencije na osobama sa invaliditetom.

Članom 13. Nacrta Konvencije uređene su mere koje osobama sa invaliditetom treba da omoguće slobodu izražavanja i pristup informacijama. Državne delegacije su podržale suštinu ovog člana Nacrta Konvencije, iako je predložen veći broj izmena teksta kojima se nije diralo u samu srž odredaba Nacrta Radne grupe.

Nacrt Konvencije uredio je materiju privatnog života, doma i porodice osoba sa invaliditetom članom 14. Značajan deo Nacrta Radne grupe odnosio se na pravo na bračni i porodični život osoba sa invaliditetom, kao i njihovo ostvarivanje seksualnosti i reproduktivnih prava. S obzirom na značaj kulturološkog koncepcta prilikom razmatranja ovih osetljivih pitanja, različite države članice imale su različite sugestije u vezi sa sadržajem ovog člana. Mnoge islamske zemlje i Vatikan su, recimo, bili protiv pominjanja seksualnosti u konvenciji o ljudskim pravima. EU je insistirala na slobodi izbora osoba sa invaliditetom, poštovanju privatnosti komunikacija tih osoba. Prilikom uređivanja pitanja roditeljskih prava osoba sa invaliditetom, EU je insistirala da invalidnost roditelja sama po sebi ne sme biti osnov za lišavanje roditeljskih prava i založila se za pružanje podrške roditeljima koji su osobe sa invaliditetom.

Članom 15. Nacrta Konvencije uređena je materija samostalnog života i uključenosti osoba sa invaliditetom u lokalnu zajednicu. I kod rasprave o ovom članu Nacrta do izražaja je došla različita kulturološka koncepcija u različitim državama. Tako su neke od zemalja u razvoju (npr. Indija) i islamske zemlje izrazile zabrinutost da se konceptom samostalnog života ugrožava stabilnost tradicionalnih porodičnih zajednica u kojima osobe sa invaliditetom u tim zemljama žive. S druge strane, razvijene zemlje insistirale su na odredbama kojima se potencira pravo na izbor osoba sa invaliditetom i postojanje odgovarajućih službi podrške u lokalnim zajednicama gde te osobe i žive.

Nacrt Konvencije se u članu 16. bavi položajem dece sa invaliditetom. Ipak, zbog oskudice u vremenu i različitih stavova, Radna grupa sačinila je tekst koji u najvećoj meri ponavlja već važeće odredbe Konvencije UN o pravima deteta. Neke državne delegacije izrazile su zabrinutost zbog dupliranja odredbi međunarodnog javnog prava.

Članom 17. Nacrta Konvencije uređene su mere kojima se osigurava pravo na obrazovanje za osobe sa invaliditetom. Iako Nacrt Radne grupe govori pre svega o deci sa invaliditetom, brojne delegacije insisti-

rale su da se ovaj član bavi obrazovanjem za sve osobe sa invaliditetom, a ne samo obrazovanjem dece. Sve državne delegacije koje su učestvovale u debati o ovom članu Nacrta apostrofirale su njegov značaj, a mnoge su dale i konkretne predloge za preciziranje i fokusiranje određenih odredbi.

Nacrt Konvencije uređuje značajnu materiju učešća osoba sa invaliditetom u političkom životu i upravljanju javnim poslovima članom 18. Državne delegacije podržale su jednodušno suštinu ovog člana, ali su podnele veći broj tekstualnih izmena s namerom da učine jasnijim odredbe o merama koje osobama sa invaliditetom treba da omoguće vršenje aktivnog i pasivnog biračkog prava, učešće u političkim partijama i javnoj administraciji i raznim nevladinim organizacijama.

Članom 19. Nacrta Konvencije uređena je materija pristupačnosti. Državne delegacije su ovom pitanju posvetile veliku pažnju, zdušno podržavajući suštinu predloga Radne grupe, ali predlažući niz izmena i dopuna teksta usmerenih na fokusiranje i preciziranje odredbi. U nastavku neformalnih pregovora državnih delegacija o nacrtu ovog člana Konvencije tokom sledećih zasedanja Ad hoc komiteta, ekspertu Srbije i Crne Gore poverena je uloga predsedavajućeg tih konsultacija.

Nacrt Konvencije članom 20. uređuje materiju lične mobilnosti. Pored odredbi o univerzalnom dizajnu, koje su već delimično pokrivene članom 19. Nacrta, ovaj član uređuje materiju asistivnih tehnologija i ljudske asistencije.

Članom 21. Nacrta Konvencije uređena je materija prava na zdravlje i rehabilitaciju. Mnoge državne delegacije, poput EU i Meksika, istakle su da je pitanje rehabilitacije mnogo šire od čisto medicinskog fenomena i predložile da se ovaj član bavi samo medicinskom rehabilitacijom, a druge, poput Indije, Izraela, Jemena, Libana, predložile su usvajanje dva odvojena člana, jedan o zdravstvenoj zaštiti i jedan o rehabilitaciji.

Nacrt Konvencije uredio je mere za ostvarivanje prava na rad osoba sa invaliditetom članom 22. Državne delegacije saglasile su se da je osobama sa invaliditetom neophodno omogućiti da ostvare pravo na rad, ali su na donekle različite načine predlagale spisak potrebnih mera. EU je predložila uopštenije formulisanje mera uz argumentaciju da bi nabrajanje pojedinih mera bilo kontraproduktivno jer bi se države osećale obaveznim da sprovedu samo izričito navedene mere. EU je takođe insistirala na konceptu *razumnih adaptacija* ("reasonable accomodation") na radnom mestu za zaposlene osobe sa invaliditetom. Druge države predlagale su iscrpne liste mera.

Članom 23. Nacrta Konvencije uređena su pitanja socijalne sigurnosti i adekvatnog životnog standarda osoba sa invaliditetom. Mnoge od

zemalja u razvoju podržavale su prilično preskriptivan i detaljan tekst Nacrta Radne grupe, povezujući osiguravanje adekvatnog životnog standarda sa međunarodnom saradnjom, tj. finansijskom podrškom razvijenih zemalja i međunarodnih agencija. Razvijene zemlje, pre svih EU, zalagale su se za manje preskriptivan tekst i upozoravale na opasnost od ponovnog formulisanja već uređenih prava iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Nacrt Konvencije je članom 24. uredio materiju mera za učešće osoba sa invaliditetom u kulturnom i sportskom životu. Veći broj državnih delegacija, pre svih EU, izrazile su bojazan da bi suviše preskriptivan tekst Nacrta ponuđen od strane Radne grupe mogao, suprotno namerama predlagača, da sputa i ograniči, umesto da podstakne uživanje prava u sferama kulture i sporta od strane osoba sa invaliditetom.

Konvencija o promovisanju i zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom trenutno je najznačajniji akt iz sfere ljudskih prava kojim se Ujedinjene nacije bave. Oči celokupne stručne javnosti koja se bavi pitanjima ljudskih prava uprte su u Ad hoc komitet, a njegov rad se pomno prati. Kao i kod drugih akata iz oblasti ljudskih prava (npr. paktova o građanskim i političkim, odnosno ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima) i Konvencija o promovisanju i zaštiti ljudskih prava osoba sa invaliditetom iziskuje vreme, strpljiv i temeljit rad kako bi se došlo do najkvalitetnijeg mogućeg teksta koji bi bio prihvatljiv za što veći broj država koje bi Konvenciju potpisale i ratifikovale, ili joj pristupile. Ohrabruje činjenica da su tokom zasedanja Ad hoc komiteta državne delegacije nedvosmisleno izrazile političku volju i posvećenost usvajanju kvalitetne konvencije u najkraćem mogućem, realnom roku. Saradnja, otvorenost i kontinuirana interakcija između državnih delegacija i nevladinih organizacija osoba sa invaliditetom predstavlja dodatan kvalitet u radu, svojevrsnu dobrodošlu novinu u metodologiji delovanja sistema Ujedinjenih nacija i zalog koji garantuje usvajanje kvalitetnog akta koji će odgovarati interesima osoba sa invaliditetom. Posebno apostrofiranje zaslužuje i ozbiljan, temeljit i pozitivan pristup Srbije i Crne Gore radu na nacrtu Konvencije. Posle inicijative organizacija osoba sa invaliditetom, nadležni državni organi uključili su se u rad na Konvenciji, obezbeđujući pri tome kontinuirane konsultacije sa organizacijama osoba sa invaliditetom i učešće eksperata tih organizacija u državnoj delegaciji. Na ovaj način Srbija i Crna Gora je i doprinela porastu ugleda naše zemlje u izuzetno delikatnoj materiji zaštite i promovisanja ljudskih prava. Ohrabruje činjenica da je naša zemlja već ostvarila jednu od obaveza koje Nacrt Konvencije predviđa – ustavnopravnu zabranu diskriminacije po osnovu invalidnosti (stav 3. člana 3. Povelje o manjinskim i ljudskim pravima Srbije i Crne Gore), a ukoliko Narodna skupština

Republike Srbije usvoji Zakon protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom, još jedna od obaveza iz članova 4. i 7. Nacrta Konvencije biće uspešno realizovana i pre no što konačni tekst Konvencije bude usaglašen pod okriljem Ujedinjenih nacija.*

Damjan Tatic

CONVENTION UN RIGHTS OF PERSONS WITH DISABLITIES

Summary

Draft Convention on Promotion and Protection of Rights and Dignities of Persons with Disabilities is currently the most significant human rights treaty that is being prepared within the UN framework. In December 2001, at the initiative of Mexico, UN General Assembly set up Ad Hoc Committee that will be in charge of drafting the Convention. So far Committee had 4 sessions. Early in 2004 Working group of experts of Ad Hoc Committee came up with draft text that is currently discussed by state delegations and observers in the Ad Hoc Committee. Draft of Convention is based on the principles of respect for dignity and right of persons with disabilities to decide about their lives, non- discrimination, full participation of persons with disabilities in all spheres of social life on basis of equality, respect for disability as part of human diversity, sex and gender equality. Draft prescribes for obligations of states to amend or nullify the acts contrary to the Convention, to prohibit discrimination on ground of disability in their Constitutional Acts, and adopt appropriate antidiscrimination legislation. States should mainstream disability issues into all economic planning and policies, consult representatives of persons with disabilities on all relevant issues and immediately ensure realization of political rights of persons with disabilities. Economic and social rights of persons with disabilities shall be realized to the maximum extent of each state's available resources. Serbia and Montenegro takes work on drafting of this UN Convention very seriously and it has engaged disability movement expert to be member of its' delegation to UN Ad Hoc Committee.

Key words: Convention on Promotion and Protection of Rights and Dignities of Persons with Disabilies, UN Ad Hoc Committee, human rights of persons with disabilities, dignity of persons with disabilities, non-discrimination, reasonable accomodation, equal opportunities, accessibility, disability movement.

* Autor teksta je ekspert Srbije i Crne Gore u Radnoj grupi Ad hoc komiteta Ujedinjenih nacija za izradu nacrta Konvencije o zaštiti i promovisanju prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom i član džavne delegacije Srbije i Crne Gore koja učestvuje u radu Ad hoc komiteta UN.